

LA NIT DE NADAL

A nit era ploviscosa, feya fret y los fanals qu' iluminavan la població anavan apagantse á la forsa del vent que 'ls assotava.

Allí, dins sas casas, acostats vora 'l foch los nets escoltavan de boca de llurs avis alguna llegenda que molta volta los omplia de tristor. Junt á la xemaneya, entorn de la qual alegre família celebrava la nit de Nadal, la donzelleta escoltava amoretes de son promés, mentres la maynada, mitx endormiscada á la falda de la mare s' entregava á delectosos somnis.

¡Quin contrast feyan lo conjunt d' aquestas bellesas ab la tristor del quadro que en altre casa de la mateixa vila s' contemplava!

Un pobre matrimoni, dos vellets aturdits y conmosos, estavan al costat de un bressol, dins del qual la fàs cadavérica d' un noyet denotava lluytar ab l' agonia. Lo semblant de abdós esposos era 'l reflexo del dolor que trossejava son pit; las llàgrimas que de sos ulls brollavan, mirall del sufriment que en son cor s' agitava.

Las horas transcorrian, lo temps continuava fret y la nit avansava entre mitx de desfeta tempestat.

Tant sols se sentia lo suau bressolar d' aquella mare y solzament s' escoltava lo fons sospir d' aquell vellet. De tant en tant se inclinava vers una tauleta, agafava un pot, l' acostava al llavi d' aquell nin y tornava á bressolarlo al remor de una oració que s' escapá, de sos llavis, com pera acallar lo plor del fill,

¡Pobre dona! cregué que la medicina prodigada ab tant cuydado havia d' ésser lo bálsam que li minyés lo dolor y cada volta que cumplint las prescripcions del metje acostava als llavis del nen la medicina que, més be pera consól de sos pares que no pera curació del malalt receptá l' metxe, creya que cedia la febra del infantó y esdevenia una falaguera esperansa que perdía al tornar á sentir l' agut plor del reyet seu.

¡Pobres pares! A la matinada, quan de la vila eixían tots los noys á poblar los carrers y á animar las plassas ab músicas pera saludar lo naixement del fill de Deu, á las horas en que la maynada com un chor d' àngels entonavan sos cants pera enaltir la gloria del Senyor, l' ànima del idolatrat fill volá cap al cel deixant tan sols en la terra greu desconsol á dos sers...

La remor de quatre ciris que espurnejavan; lo plor d' uns pares y lo suau remor dels vehins, contrastavan ab la cridoria y la gatzara que per tot lo poble se sentia.

Al pare en un acte de desvari, li semblá sentir entre aquellas veus de tendres noys lo dols parlar de son volgut fill, y foll, obrí l' balcó, estengué sa vista per totas parts y sos ulls encegats per las llàgrimas li amagaren aquell quadro que la població presentava.

Allavors retorná á sa cambra, veié el nin entre mitx d' una garlanda de blancas rosas y besant sont blanch front besat per l' oretx de la matinada, caygué de genolls al costat d' una dona que ab veu contrastada dirigia trista pregaria al cel...

JOSEPH REIG Y VILARDELL.

AL BRUCH

Premi d' una *ploma de plata* en lo Certámen d' Igualada.

Ja soch aquí, montanya esquerpa y alterosa,
ingénua fesomia del pit dels catalans;
monstre ajegut qu' afrontas los llamps y las tronadas,
volcà ferreny que xúclas las mánegas infladas
y 'ls nubarrons jegants.

Oh! com vos veig cingleras d' estampa esgarrifosa;
sembleu talment l' ossera jegant d' un condempnat
que al dar de cap á terra, fugint las lleys potentes
de Deu, al fort Diluvi d' onadas turbulentas
quedés petrificat.

Cendrós turbant de boira cubreix sempre sa testa
que s' alsa superbiosa com mur d' altre Babel,
perqué, fòssil, no olvidi terrible l' anatema
que eterna li fulmina la Magestat suprema
ni pugui mirà 'l cel.

Oh Bruch! jo si que 'l miro; aquí á mon cor revifa.
dels boixos y rouredas lo palpitant farum;

que 'l Montserrat feréstech te brínda cada dia
ab l' eco de sas celdas de mística armonia
primaveral perfum.

Jo si que 'l veig, cingleras, lo cel de Catalunya
qu' esten devant ma vista son panorama immens;
d' aquí 'l Montseny oviro de blanquinosa testa,
lo Llobregat que 's gronxa gentil entre ginesta;
y 'ls pichs de San Llorens.

Avall, veig entre brostas l' heroica Esparraguera,
'ls cingles d' Igualada y l' aspre mirador;
arreu trova la vista tot quan lo cor demana
en pobles y masías com Bruch, Cassa-Massana,
Manresa y San Pedor.

Ecls son de ta grandesa las crónicas viventas
qu' esmentarán als segles aquell jorn benaurat
que ferma 'ns redimires de l' opresió invasora
y vas ensenyá als pobles à conservar tot hora
la seva integritat.

Com altre Covadonga, en tú l' independencia
trová 'l bressol atlètic voltat d' ardits guerrers,
y 'l fech qu' inténs sustenta las llibertats sagradas
de nostra Catalunya de temps garantisadas
ab sang dels Consellers.

Per xó quan percibires l' alé d' estranjería
al traqueteix d' espasas y estéprit de canóns,
monstre ignorat, alsantse ab ton bramul salvatge
vas retrer ab la tropa de ton brau paisanatje
sos bélichs batallons.

Tos matissers y brollas en fogueral s' obriren
com bocas horrorosas d' un imponent fornal,
y á aquella ardença pluja de foch, rocams y balas
vas esclarafar la testa y socarrar las alas
del àguila imperial.

Com riu capdalt que s infla al fort de la tempesta
y trinxà al estimbarse los róures corpulents,
van engrossar tas filas al fort de ta bravesa,
y, avall, deixáres cäure damunt de l' host francesa
l' esplet de nous valents.

Manresa é Igualada ab sos capdills vingueren
à recullí en tos marjes lo verdejant llorer;
com fills tots d' una mare per son amor lluytaren
y ab sanch inmaculada perínclits ofegaren
l' orgull del estranger.

Quin jorn aquell d' aprobi pels may vensuts exèrcits.
del nou Colós d' Europa, lo gran Napoleón,
que com lo sol mirava á fit tot l' hemisferi,
y rápit estenia lo seu potent imperi
de cap á cap del mon.

Quin jorn aquell de gloria pels fills de Catalunya
que altius y coratjosos com sempre forts y ardits,
van trepitjar, vensudas, las tri-colors banderas
que avans victoriosas saltaren las troneras
de Jena y Austerlitz.

Lo Llobregat va véurels després de la victoria
alsar las barretinas y estrényer lo trabuch;
escalabrat l' exèrcit de Fransa reculava
emsemeps que sa derrota, valent, li recordava
lo timbaler del Bruch.

Ell fou qui, infatigable, va encendre l' amor patri
en las sagradas fibras del cor dels somatens,
y son timbal qu' encare apar qne 'ls cims trontolla,
recorda al mon las gestas jegants d' aquella colla
que 'ls deyan *Ios tres cents*.

Oh Bruch! ab tu 'ls saludo! Joyosa Catalunya
al veure tas aspresas recordará sos fets,
y 'ls contará á las generas, lo cor muntat als llabis,

perqué al veure indelebles las glorias dels seus avis
aprengan los seus nets.

Aquí vindrán los pobles en jermanó sencera
la testa descuberta y lo jonoll vinclat,
á recordá en tas crestas la seva justa herencia,
la causa de la patria, la santa independencia
la fé, l'amor, la vida,
la pau, la llibertat.

ANTONI BORI Y FONTESTÁ.

AUBA

Dematí, dematinet,
quan lo nou jorn apuntava,
al despertá la celistia
á la terra embolcallada,
dematí, dematinet,
jo corria á la montanya
pér esperar la sortida
de ma bella aymia l' auba.
He pujat á ran del trós
sens deixar l' ombrívol marje,
he seguit vinyas y vinyas,
á mos peus he vist la plana,
corrent sense parar may,
saltant comorat las matas,
plé lo cor de melangía
y d' usanosa esperansa.
Concirós passí pel bosch
puig sa ombra 'm corsecava,
que de veure l cel nos priva
y son bellugeig espanta;
mes prompte poguí arribar
al bell cím de la montanya;
llavors los estels lluhian
y lluhia la rosada.

Tot seguit preguntí al cel
 si sortia ma estimada,
 la que té los dits de rosa
 y cabellera daurada.
 mes ¡ay! lo cel restá fret
 com l' oreig que mitj glassava:
 ja l' espay s' enterbolia
 ab una boyra molt baixa,
 y fins vareig sentí 'l tró
 que pe 'ls nuvols rodolava
 y un oratje que brunsia,
 y una pluja deslligada.
 —Bell desitj, deya mon cor,
 ¿perqué no podré copsarte?
 ¿perqué cent abims 'm enrotllan
 com cent obertas fossanas?
 no 'm raca morí éstibat
 ni endut per mala ratjada
 mes sia després de veure
 á la reyna de mon ánima.
 ¡Oh tempesta, terra y nit,
 botxins que voleu dèlmarme
 jo no us veig, qu' amor me guia
 sols vuy veure á ma estimada.—

Y tal com si hagués eixit
 d' una febrosa vetllada,
 vegí la terra desperta
 y al cel l' estelet del auba,
 ja 'm besava un dols oreig
 y m' aymia ja apuntava,
 voltada de foch y perlas,
 sonrient y enamorada,
 fent brollar canticis arreu,
 sospirs de las flors badadas,
 omplint de llum y alegria
 á la terra revisada...
 ruiuant de dolcissin pler
 á mon cor que l' anyorava.

E. MOLINÉ Y BRASÉS.

ROSADA D'ESTIU^(*)

HERACLIT Y DEMOCRIT

En dit lloch, y en aquell dia, un dels primers del mes de Juny del 1853, dos jovensels, mes aviat de vint que de divuyt anys, permaneixian sentats en los grans hrons de la creu, de cara á Barcelona l'un, l'altre á son costat, ab los ulls fits á la part del Panadés.

A curta diferencia vestian de la mateixa manera, essent d' un sol drap ó teixit totas las pessas de son trafo, que era de quadrets blanxs y blaus lo del segon, y de color de mahó ó *nanquins* lo d' aquell. Abdos cobrian llurs caps ab barrets de feltre, d' alas molt amplas, segons la moda d' aquell estiu, sens mes diferencia, entre l' un y l' altre, que l' estar molt xafat y ple de bonys lo del que de nanquins vestia, y molt planxat y lluhent lo del seu company. Aquest se sacudia la pols del calsat ab un bastonet de branilla, prim com un vimet, que rematava ab un puny de cornerina per demés primorós, en tan que l' altre, com entregat á arrobadora contemplació, llansava al ayre abundosas glopadas del fum d' un llarch habano, que enhastat en un bocadillo d' ambar y espuma de mar, no mes curt que aquell, tranquila y delitosament de tant en tant xuclava.

La edat, lo trafo y fins dues maletes y altres tantas barreteras y feixos de llibres que prop d' ells se distingian, clar revelavan que eran estudiants, que, termenat lo curs, anavan á pasar las vacansas

(*) De la preciosa novel·la que ab aquest títol acaba de donar á llum lo distingit escriptor D. Gayetà Vidal, ne publiquem com á mostra lo primer capítol creyent que nostres lectors nos ho agrahirán.

á ca seva. Si algun dupte n' hagués restat, de segur l' haurian desvanescut las primeras paraules que pronunciá l' de nanquins vestit, al cap de llarga estona de permaneixer entregat á aquella especie de beatífica contemplació.

—Company,—digué,—mes d' una hora fa que aquí som, y malviatge si en part del mon se descobre ase ni bestia. Per aixó no valía la pena de no havernos ficat al llit, ni l' treball d' escoltar la cansonta del Baldiri *dels Xaropets*, alias Xinnel-la, que clavada tinch al mitj del cervell:

Xacolata y aygarden
anís y ayga fresca
sabatillas y vi blanch
llibrets y... mistos!

paraula ab que ha substituït la de *esca*, que empleava encara lo primer any que aní á estudiar á Barcelona; ni l' disgust de tenir d' atrevessar entremitj dels carros dels hortolans d' Hostafranchs, la Bor-deta, l' Hospitalet y Cornellá, que flayrejan, y no pas á rosas y gessa-mí, sino á lo que ha inspirat á aquell capitá d' artilleria l' enginyós poema del qual diu son autor que es *catable*; mes

...que si oliera
el diablo que lo leyera.

En resumen, que diu lo Dr. Picas: no ficarse al llit quan tant de gust ve y tant se desitja, després de moltas nits passadas respirant lo pestilent tuf de mal guarnida llumenera, pera llurarse d' un present de *cucurbitaceas*, vulgo carabassas: fer sentinella una hora seguida en lo carrer del Arch de St. Agustí, esperant á que l' Janeret haja enganxat y carregat lo fato: tenir d' escoltar, mentrestant y vulgas no vulgas, la cansó de l' enfadós de «xacolata y aygarden,» etcetera, etcetera: anar desde l' portal de St. Antoni fins á la Creu cuberta, y mes ensá, entremitj de carros plens de la materia ab que, com diu lo fabulista, fabrica l' escarabat las negras bolas, y, per fi de festa, ha-ver d' aguantar á camp ras las incessants y desagradables carícies d' un sol capás d' estavellar las pedras, es cosa verdaderament insopor-table. Es clar, la monumental, y respectabilíssima, y venerabilíssima cacerola de mon senyor pare deu anar, com de costum, á tres quarts de quinze, y guiantse per ella, no haurá volgut que l's mossos eixissen un minut abans de la hora que ell considera necessaria, pera que arriben al punt en que l' cotxe acabe d' atenyer lo cim de la pujada.

Per tot lo qual, ara per d' aquí endavant dech manifestarte que prench la irrevocable determinació de no anar may mes per *montes et colles* com si fos paquetayre ó vereder, puig lo fill de la meva mare no te las carns pera que, sens com va ni quant costa, las veja convertidas en *rost-beef* ó en *beef teack*.

—¿Has acabat? —preguntá lo que vestia de quadrets.

—Dixi.

—¿De qué deduixes, donchs, que 'n te culpa, de la tardansa, lo rellotje del teu pare? ¿No podria esser que 'ls mossos s' hajan entretingut remullant la paraula á ca 'n Massana, á ca 'n Rigol, ó en qualsevol de las masias que 's troban en lo camí; que hajan tingut un entrebanch, Déu no ho vulga; ó que, y es lo mes probable, no s' haja rebut ab la indispensable anticipació, per haberte esperat, com de costum, á ferho á última hora, la carta que ahir escrigueres, avisant nostra vinguda?

—Lo de sempre: parlant tú no hi ha pas perill de que isca 'l carro de la trilla. Aprofitarte has sabut de las ensenyansas de «El Criterio» y lo célebre filosoph vigatá hauria tingut en tú, oh gran Heráclit, un dels deixebles mes distingits, discrets y aprofitats. Mes jo que no estich per brochs ni rahons, «etz y utz y campanillaz», com deya 'l senyor Balart; y que m' agrada dir pa, al pa, y al vi, vi, t' asseguro, baix paraula de Demócrito, á la qual, com sabs, jamay he faltat, que quan tornaré per estos enderrochs, las cabras criaran llana; las granotas tindrán pel, y ha de fer un sol que 's podrán fregir truytas damunt de las pedras del Ordal.

—Mes rahó tens de lo que presums; que l' any vinent, Déu ajudant, no podrém venir tant aviat, si jo dech esperar á que haja vestit la muceta groga, lo nou alumno d' Hipòcrates.

—¡Que has dit desditxat! No me 'n parles; no me 'n fassas esment, si no vols que perda de cop mon envejable bon humor. Quan penso que aixó s' acaba; quan considero que l' estudi toca á son terme; quan reflexiono que d' aquí tretze mesos serà un senyor metje fet y passat, al qual no serà inconvenient la falta de borla pera que las donas li digan *Senyor Doctor*, aixó es, home respectabilissim, reflexiu, de gran autoritat; quan poso esment en que en compte de esta llibertat sens límits, mitjansant la qual, sens inferir agravi á ningú, faig lo primer que 'm passa per la testa, segur de que lo mes que poden dir, es, «quin plaga n' hi ha de 'n Lluis, ja 's veu estudiant,» m' esperan las visitas; las receptas; las caminadas en matxo ó mula; las galotxas; lo parasol vermell á l' estiu y lo capot de burell á l' hivern; per tota

distracció la clàssica tertulia del apotecari, y mes tart lo sabatot lligat á la cama, com solen dir las pagesas d' esta terra, estich pera calificar de cap sense cervell al legislador que tingué la ridicula presumpció d' imaginar que bastan set anys pera possehir la medicina, ó de renegar de ma pobresa d' esperit, que per por del qué dirán, no m' ha deixat repetir los cursos, fentmels reprovar á gratscient.

—No dius ara lo que sents. Segur estich de que esperas ansiós l' instant de que pugan dir: «Bon metje n' hi ha de D. Lluis; sinó per ell, mos fills no tindrian pare.» —«¿Lo metje jove? Miracles fa: al fill de mas entranyas ell lo tragué de las portas de la mort.» Y otras alabansas per l' istil, que 't conquerirán ta ciencia y ton saber, y ab las quals t' estojarás, com es molt just; puig serán llegítima recompensa á la tua aplicació y al talent que Déu t' ha donat.

{Ay Fidel! No 't fassas ilusions. Tot aixó que dius, es molt bonich, y molt falaguer, y fins molt encisador; però per desgracia es complement fantástich, y propi sols de las novelas ilustradas «con papel inmejorable y gran lujo de impresión», que 's publican á dos quartos la entrega. L' esdevenidor que m' espera 'l coneix mes be que tú, puig me contemplo en lo mirall de mon senyor pare. A mi lo mes que 'm dirán será 'l senyor Lluis, ó «lo metge nou.» y metge nou seré encara que 'm caygan los caixals de vell. Tal hi haurá que parlant de mi diga «lo barber», y de segur no 'n faltarán que, fentse justicia, digan que so lo seu manescal. Los malalts que salve lo meu cuidado, deurán la salut al remey del curandero; á la potinga de la primera doneta trapacera, ó al ensalm de qualsevol saludador; á tot menys als recursos de la ciencia: si de la malaltia n' ixen, s' haurán curat sols: si 's moren, ne tindrà la culpa «l' animalas del metje que no sab de que se las hau.» L' any que no hajan menester la meva assistència, los recarà 'l pago de la conducta, que, tot y sent petita, creurán que no l' hauré guanyada; y si, fent us de mon dret, los la reclam, me graduarán de «matasanos». afegint que «sols hi so pe 'ls quartos.» Mes ¡qué hi farem! *Sic fata volvere*, que digué 'l profà.

—¡Com exageras!

—Dich la pura veritat. Ja ho sabs, Fidelet: en Medicina espiritualista per convicció; pero en lo demés realista fins al moll dels ossos: per aixó m' agradan las pinturas de Velazquez y Teniers; las óperas de Verdi; las novelas de Paul de Koch; las comedias de Bretón; las monjetas ab llomillo del Falcó; la llengua de vedella ab naps de ca 'l Beco, y los dinars a tres andolas de ca 'n Vilaseca.

—Está vist: no hi ha medi de parlar ab tú seriament.

—Es que sério y formalment ho dich. ¿Vols que als vint y dos anys ofegue pera sempre l' alegria en mon pit, y ab to de desesperació y pegàntmelas de poeta desconortat me 'n vaja per estos mons de Déu repetint alló de

Malditos treinta años
Maldita edad de amargos desengaños;

ó preferint la tristesa y melangia, me convertesca en un ploramicas, pa benehit, rosegons á la butxaca, ó en un mar de llàstimas, com lo *Rafael* de Lamartine, ó lo *Fritz Stein*, que ol dir ànima de canti, de Fernan Caballero? No fa per mon geni: conservo en mon pit totas las ilusions que dech guardar; mes no me 'n fas cap que no me 'n dega fer. Ja sabs que á las plorallas he preferit sempre las riallas. Y puig per est motiu me batejaren los companys ab lo nom de Democrit, porque ets mes aficionat tú á las primeras que á las segonas te he donat jo lo de Heraclit, persuadit de que ab tal de sentir y esperimentar impressions tristas y efectes melangiachs, capás foras de ferte congregant de la Pau y Caritat; hermano del Hospital; cotxero dels difunts; ó ajudant d' enterramorts.

— ¡Jesús María Joseph!

— Home, es una figura retòrica. A tú t' encisan los quadros de Beato Angélico y las pinturas d' Oberwech: sentint la Norma de Bellini y lo Roberto de Meyerbeer, te 'n pujas al últim grau de las delectacions del paganisme y de la edat mitjana: en l' interior d' un temple gótic, escoltant las armonias de l' orga, ó los accents del *Dies iræ*, y contemplant la tetrica flama de las antorxas y lo fum de l' encens, que en nuvols de boira s' esvaheix devant de las pintadas vidrieras, te trobas transportat á las mes altas regions de la contemplació beatifica: son tas lecturas predilectas las fantàsticas llegendas caballerescas alamanyas ó espanyolas: quan t' assentas al piano, á la música alegre y regositjada de valsos y estudiantinas prefereixes las sonatas de Beethoven, las melodias de Schubert, ó las maçurcas de Chopin, plenes totas de planyívolas frases, que nuan lo cor com cantarella de pastoreta al capvespre d' un jorn de tardor; y segur estich de que si arribas á pintar, seran assumpto predilecte pera 'ls teus quadros, payssatges de gran atractiu ab feréstegas boscurias y penyals espadats; altius castells enmarletats, prop dels quals llansarà molt trista queixa algun desconortat trovador; abadias sumptuosas com nostres enderrocats monastirs de Ripoll y Poblet, Sant Cugat y Santas Creus, en los quals, pera representar los contrasts que son lleu de

la naturalesa física y també de la moral, al costat d' escumosa cascata despenyada del cim d' incommensurable altura al fons de pregondíssim avenç, posarás un sant anacoreta pregant tranquil devant de tosca creu, feta de rústecs y nuosos tronchs.

— Segueix, Lluis, segueix,— digué 'n Fidel, passat breu temps, acompañant sas paraulas ab un entusiaste picament de mans.— Segueix que tas pinturas m' enamoran. Ja veus que no te he interromput y que he deixat que á ton gust te despatxesses parlant de mí. Permetme que 't diga que has errat la vocació. Si en compte de la medicina haguesses emprés altre qualsevol carrera, que 't permetés fer gala de las tevas dots oratorias, de segur adquiririas fama envejable y universal renom. Si un jorn arribas á esser diputat, farás honor al parlament; y si, desencantat de la vida, enprens la sublim tasca del missioner, desde ara t' auguro riquíssim aplech de conversions. Segueix, donchs, segueix, que 'm tens admirat.

— No es menester, que sobra lo dit pera demostrar-te que 't coneix y que 'm coneix.

— ¿De veras?

— Tant de veras, que si lo dit no fos mes que prou, bastaria recordar que pera esser notari no t' has satisfet ab possehir á la perfecció las reglas de l' art; sino que has volgut coneixer ademés los fonaments del dret, y estudiar lo que podriam dirne essència y esperit de la jurisprudència catalana, á fi de procehir en la forma deguda quan degas autorisar escripturas y discutir estipulacions. Resolució que t' honra; que deuria tenir molts imitadors; que evitará molts disgustos y estalviará no pocas pessetas als que 't confien la redacció de llurs contractes; pero que no 't deixarà posar gallina á l' olla, ni 't liurarà de las maledicions d' advocats trapellas y procuradors famolenchs que viuen d' embolicar, embollar y fer pledejar al probisme, capassos de moure brega y buscar rahons al *sursum corda*, y que al comensar quotidianament llurs pecaminós y punibles afers, en compte de «En nom del Pare», se senyan dient:

Vingan de lluny;
Porten diners;
Sian temeraris;
No 's compongan may mes,
Amen.

— ¿Convens, Lluis,— digué en Fidel, despres d' haber esclafit una forta y espontànea riallada— convenç en que mereixes ab plena justicia lo títol de gat dels frares que 't donan quants te coneixen.

— Convinch en tot lo que vulgas, menos en que sia just tenirnos á camp ras, esposats á atrapar una insolació. Per mes que guayto, no veig ase, ni mosso, ni cosa que ho sembla: lo sol va picant com si sos raigs fossen llancetas: aquí no hi ha indici ni pensament de poder cantar sota l' ombreta l' ombreta l' ombrí que diu la cançó; ni senyal murmuradora y riallera d' aquellas que teniu sempre á punt los poetas; ni ayga fresca y cristalina pera apagar la set que 'm te ab là llenqua encastada al paladar.

— Ningú ho diria.

— ¿T' enujan, Heráclit amich, las mevas observacions?

— ¡Enujarme Lluis! ¿Pots pensarho?

— Mira, donchs, si resta en la carmanyola algun glop de Málaga engendrat en la Barceloneta, que puig se diu en terra de Castella que «á falta de pan buenas son tortas,» crech jo que no hi ha inconvenient en que digam en la nostra catalana que «careixent d' ayga, no está de mes esbravarse ab lo vi.»

GAYETÁ VIDAL DE VALENCIANO.

LO PRIMER ESGUART

De la església en la volta ja ennegrida
la veu de l' orga alegre ressonava;
lo temple engalanat m' ubriacava
y sentia dins mí una nova vida.

D' aquell esclat de Maig, flor escullida
fores per mí, que al lluny te contemplava
fits tos ulls en la Verge que semblava
somriure á nostra joya indefinida.

Llavors ton prime' esguart en mí fixares
y tant m' enlluernaren jo estimada!
tos ulls embadalits en la Madona,

que ja no vegí mes, des que 'm mirares
lo sol, que rialler, una corona
de raigs de llum posá á la Inmaculada.

BONAVENTURA BASSEGODA

MEMNON Á TEBAS

LA NOVELA DE UN DEU PARLANT.

la esquerra del Nil, en la regió del Alt Egipte que fou un dia capital de son Imperi, posadas pera establir lo límit que separa la vida de la mort, la exuberant vegetació en la planura de las aridas rocas enfonszadas en lo sorral llibich, s' aixecan encara avuy dues colossals estàtues de pedra, senyal y mostra de hont pogué arribar l' esfors del home y l' avens del art en épocas ben allunyadas de nostres decadents días.

Son las estàtues que 'ls grechs anomenaren de Memnon, los colossos que ideá un rey egipci pera representar en la materia tota sa grandesa, las imatges sagradas de sa persona que eternament devian vetllar als llindars de son palau. Massas inmensas de roca á quals entranyas los esculptors arrenegaren ardidament los més purs secrets del art egipci, allà foren depositadas, figurant abdúas lo rey Amenhotep ó Amenophis III sentat en son trono de lotbus y papirus, la cara plàcida tornada vers l' orient, las mans apoyadas en sos genolls, tenint en més petites estàtues las de la sua muller y de sa mare á qui son nervut cós ofereix completa protecció, y describint en las llargas columnas de geroglífichs que pels costats y per darrera ornamentan cada grupo, las grandesses del monarca, senyor de las dues regions que 'l Nil fecunda ab las crescudas de sa corrent.

Amenhotep vivia allá per los anys de 1500 avans J. C. quan la 18

LA RENAIXENSA.—Any XVI.

Dinastia egipcia omplia de gloria los anals de son pays. Gran en las lluytas de la guerra, sapigué portar sos exèrcits victoriosos fins als límits del Sudan, mentres que ilustre en las empresas de la pau aixecava á la magestat dels Deus los sumptuosos temples de Karnac y de Luxor. Son nom devia unirse á las pedras en consorci etern, puig pera pedestal de sa grandesa no podia trobar materials més solits que las grandiosas naus y las expléndidas columnatas per sa pietat erigidas en santuari del vell Deu Ammon.

En la ribera esquerra del riu aixecá un altre edifici quals ruïnas van cubrintse tots los anys ab lo llot del Nil. Palau pera allotjarhi sa persona, potser també temple pera aixís viure en companyia de la divinitat, allá aná á instalarse Amenhotep en las trevas que li donavan sas aventuras guerreras y allá potser madurá los plans de sas construccions sumptuosas, que contan com las més ricas joyas ab què se adorná l' art de son pays.

¿Per qué 'l sólit casal es sols ayuy un munt de rana, y per qué los dos colossos que 'l guardavan á la porta mostran sa massa mutilada, desfeta en los angles, destruhit un d' ells á la altura del cós y completat per una restauració posterior? Sols podria dirho qui pogués llegir las páginas no escritas de la història antiga, qui de la obscuritat coberta per lo mantell de trenta sigles pogués arrancar los secrets de totes las revolucions que conmogueren terra y cel.

La destrucció del palau data de temps antich; es atribuïda per uns á Cambises y per altres á Ptolomeo Lathyrus. Potser també contribuiren á ella algunes invasions del Sur; las fronteras de la Nubia no eran lluny de Tebas y las riquesas de la capital egipcia havian de temptar més de un cop la codicia dels selvatges Blemys que vivian més enllá de las cataratas. Però d' aquestas devastacions sortiren los colossos poch menos que indemnes, ja que poch podia l' instinct destructor de passatjeras invasions contra la aislada pedra. A ells devia principalment atacar lo gran terremoto que l' any 27 avans la era cristiana conmogué l' Orient sembrantlo de ruïnas. Tots los monuments tebans guardan son recort escrit en las escletxes de las pedras, y 'ls colossos de Amenophis lo sentiren sotregarse en sos pedestals de roca. Lo colós del sur perdé sa inclinació mostrantse desde llavoras desnivellat vers un cantó, al pàs que son company del nort se trençá pel mitj del cós llenant á terra tota sa part superior. Quedavan aixís en caràcter y 'l equilibri estava fet; dues mutilades imatges era lo que convenia á la custodia de unes ruïnas.

Lo temps eran de cambis pera la terra egipcia. Son poble de lla-

vors havia assistit á la anexió del pays al domini de Roma; una parla estranya resonava per tot arreu; la antiga escriptura dels Deus no era més estudiada ni compresa, y á las creencias vellas venian á juntarse nous elements de importació extrangera que las desnaturalisaren per complert. Mentre Egipte per un costat doni sos Deus al Occident, per altre rebé bona part de las creencias novas que la influencia grega tractá en vā de imposar al pays. Aixis en lo primer sigle de la conquesta, quan los nous prefectes de Egipte nomenats per l'Emperador comensaren á recorrer las planas del Nil y remontar lo curs del riu, quedaren admirats devant la grandiositat dels monuments egipcis, vengeren l'explendor del culte y la creencia cega que no havia encara debilitat l'esfors del naixent cristianisme, y pogueren enviar á Roma la Deesa Isis pera que tingüés un temple y un altar en la vila imperial.

Devant de Tebas sorprengué als conqueridors un fenómeno estrany que com era natural desseguida fou tradudit en miracle. La estàtua mutilada de Amenophis llensava tots los matins un só dols com la vibració de una arpa. Dirigit vers lo llevant, aquell cós sens testa semblava saludar del fons de sas entranyas de pedra la aparició del dia, y aixó bastá als romans que governavan lo pays y als grechs que formavan son obligat séquit, pera creure que aquella estàtua era la de un Deu, Memnon, fill de la Aurora, que donava la ben vinguda á sa mare al despuntar lo dia.

Vers la época del emperador Neron se comensá á sentir lo fenomenal soroll que á la matinada sortia del colós, y desde aquell moment una continuada professió de fidels creuhá la verda plana de Tebas á altas horas de la nit pera ser testimoni del miracle. Los creyents quedaren satisfets, lo prodigi fou á sos ulls evident y palpable, desde 'ls prefectes de Egipte fins als darrers legionaris tots tremolaren á la veu del Deu, y com humil tribut de reconeixensa al temps que com retaule commemoratiu de son romiatge, deixaren cada hú de ells una sentencia y un nom grabats en la mateixa estàtua de Memnon. Alguns composaren en grech ó en llatí curtas poesias que no deixan de ser sentidas.

Allá 's veuhen encara, quan lo Deu ha callat pera may més parlar. Impresiona fortament l'ànima trobarse devant d' aquells grafittis, sentir en las ratllas mal esculpidas en la pedra la mà tremolosa de tants homes que han desaparescut del mon y que en época ben llunyana anaren plens de fé á agenollarse devant lo Deu, unint al fervor de sas creencies lo recort de la pátria ausent y de las personas que

aymavan pera lliurar á la pedra lo secret de son pensament. Poch queda de lo passat, morts los Deus del paganisme, morta la pátria romana, desaparecudas las personas qual recort allá s' commemora dormint en la pols dels sigles las que foren devots peregrins als peus del Deu. Sols existeixen las ratllas d' escriptura cobertas de pols, cremadas pel sol y abandonadas de tots en la inmensa plana.

Algunas de las inscripcions son curiosas. Un grech casat ab una romana y empleat al servey de Roma escrigué la següent en versos grechs:

—Funisulanus Charisius, estrategich de Hermonthis y de Latopolis, accompanyat de sa muller Fulvia, t' ha escoltat, oh Memnon, donar un só al moment en que ta mare desolada inunda ton cós de sa llum. Charisius t' ha fet un sacrifici, libacions piadosas y ha escrit eixos versos á ta glòria.—

Un Prefecte de Egipte deixá en lo cós del Deu aquesta inscripció en llatí:

—Titus Flavius Titianus, Prefecte d' Egipte, escoltà Memnon lo 13 de las Kalendas de Abril, baix lo Consulat de Verus y Ambibulus.— Sa data correspon al 20 de mars del any 126 de J. C.

Al costat del pedestal se troba una altra poesía grega mitj coberta per los depòsits de arena que l' Nil acumula junt á la estàtua. Diu:

—Ta mare, la Deesa Aurora ab dits de rosa, oh célebre Memnon, t' ha deixat parlar devant meu quan he vingut á escoltar-te. L' any dotzé del ilustre Antoninus, á 13 del mes de pachon, per dues voltas, oh sér diví, he sentit ta veu quan lo sol deixava las onas magestuoses del Occeá. Avans, fill de Saturno, foresset rey del Orient per Júpiter; ara, guardiá de pedra, de una pedra fás sortir ta veu. Gemellus ha escrit aquests versos, pensant en sa estimada muller Rusilla y sos infants.—

Un romer, Trebulla, sent revisar en son cor los tendres afectes de la infantesa al escoltar la paraula del Deu, y deix consignat en son monument de pedra lo següent recort:

—Sentint la veu sagrada de Memnon jo t' he desitjat, oh mare meva, y he pregat pera que tú pugas també oirla.—

Un altre viatger recorda á sa esposa deixada en la pátria nadiua, y graba aquesta inscripció:

—Jo, Aponius, he escoltat Memnon á la hora prima, y escrich aquí la adoració de Aphroditarion, ma muller. ¡Per qué, Deu, tú que parlas, no la fás venir á mon costat!—

Un veritable poeta, Asclépiodotos, ha deixat en la part anterior

del pedestal de Memnon una poesía plena de sentiment. Apoderantse de la idea que la Aurora tots los matins era saludada per son amorós fill Memnon mentres que Thetis no podia estimar las cendras de Aquiles, diu lo següent:

—Sápigas, oh Thetis la que viu en la mar, que Memnon respira encara y que calentat per la flama maternal aixeca sa veu sonora al peu de las montanyas líticas de Egipte, en lo lloc que Tebas ab las bellas portas es separada d' elles per lo curs del Nil. Mentre que ton Aquiles, avans sedent de combats, quedá per sempre mut en los camps dels Troyans y en Tessalia.—

Aixis segueixen las inscripcions, en número de més de cent, esculpidas en las camas del colós y en las caras de son pedestal. Las més importants, no mencionadas encara, se refereixen á la visita que en l' any 130 l' Emperador Adriá y sa muller Sabina feren ab tot son séquit á la estàtua de Memnon, y que consisteixen en versos de dialecte dorich escrits per una poetisa de la cort, Julia Balbilla.

—Ja sabia que l' egipci Memnon, diu, calentat pels raigs del sol, feya oir sa veu sortida de la pedra tebana. Havent vist Adriá, lo rey del món, avans la sortida del sol, li doná l' bon dia tant bé com podia ferho. Però quan lo Titan, llensant á travers los ayres sos blanxs cavalls, ocupá la segona mesura de las horas (quan eran las dues) Memnon doná de nou un só agut com lo de un instrument de arám, y plé de alegria par á de nou per tercera volta. L' Emperador Adriá saluda Memnon igual número de vegadas, y Balbilla escrigué y composá aquests versos ella mateixa pera mostrar tot lo que vegé y senti. Ha sigut evident per tots que l's Deus estiman l' Emperador. Mos avis piadosos, lo sabi Balbillus y Antiochus te saludaren també. Balbillus nasqué de una mare de sang real, de Acmé, y l' pare de son pare era lo rey Antiochus. D' ells tinch la noble sang que corre per mas venas. Passants, llegiu aquestas ratllas que son de Balbilla.—

Aquí tenim la dona, pintada per ella mateixa en la inscripció acabada de copiar. Cortesana de Adriá, sent potser una de aquellas personas de talent que constantment rodejavan als Emperadors romans, en la primera part de sa composició poètica pinta l' miracle del Deu que per plaure á Adriá parla fins per tres vegadas. Y á ratlla seguida fá constar ab vanitosa complassencia sa elevada estirpe revelant la sang real que circula per las venas, encara que no afegeix com lo regne de los avis, la Commagena, desaparegué un dia ofegat per lo pés de Roma, ni com las príncipes de la real dinastía dels Antiochus ó al menos aquella que fou sa mare, passá á ser humil filla adoptiva de la familia Claudia.

Erudita en literatura y en llenguatge, pogué Balbilla passar facilment per dona de talent en una època que imprimeix los primers passos vers la decadència del Imperi. La construcció de sas poesias es massa retòrica, la expressió massa afectada, la llengua massa obscura, y 'ls dos punts capitals que la poetisa sembla buscar en la inspiració de sa musa, son la alabansa cortesana de la real família que accompa nyava y la exaltació de sa propia alcurnia.

La permanencia de Adriá en la antiga capital tebana degué durar lo menos un mes, y durant aquest temps visitá varias vegadas lo Deu de pedra de l' altra banda del Nil. La mateixa Balbilla nos fá sapiguer en una segona poesia que un matí Memnon no volgué parlar, lo qual irrità la emperatriu y entristá son real espós, mes finalment lo Deu se 'ls mostra propici. Aquests versos, també grabats en unà cama del colós, diuhen aixis:

— No havent sentit ahir Memnon, li havém suplicat que no 'ns fós per segona volta desfavorable, per qué la cara venerable de la emperatriu s' havia omplert de indignació: y li pregarem que 'ns deixés oir un só diví pera que 'l rey mateix no 's irriti y que una llarga tristesia no s' apoderés de sa real esposa. Aixis Memnon, temerós del agravi de aquests prínceps inmortals, nos ha fet sentir sa dolsa veu tes timonianç lo plaher que li causava trobarse en companyia dels Deus.—

Lo colós de Tebas seguí parlant per més d' un sige y mitj de temps. Es evident que 'l misteri se acomplia casi tots los matins, y que al despuntar lo sol en las montanyas de la ribera dreta, de l' altre costat se produhia en l' informe cos sens testa un soroll singular, parescut com diu Balbilla al só del aram que colpejan, y que la imaginació calenta de grechs y de romans de la època prengué per la veu de Memnon

Tal fenòmeno devia atribuirse exclusivament á causas físicas. En un pays ahont á la nit cau abundant pluja de rosada y que tot d' un cop al matí, los raigs d' un sol ardent tot ho secan y creman, es molt possible que la evaporació de las gotas de aygua entre 'ls poros de la arenisca pedra produhia aquell soroll. No 's pot creure que 'l tal misteri fos supertxeria dels sacerdots egipcis, per qué aquests may confundiren la estàtua ab sos Deus, ni cregueren en Memnon, ni deixaren de considerar la pedra més que com la mutilada estàtua d' un de sos reys passats. La prova que la supersticiosa idea dels romans no passá als cervells egipcis es que no 's troba en la mola de pedra lo sol nom d' un indígena del pays.

Ademés no 's pot suposar que ningú altre exploiava aquella creen-

cia. Eran massa importants las personas que de lluny venian á visitar lo colós y oferirli sas libacions y sas ofrenas, pera deixar creure que la emissió de la veu fós obra de ningú. Sol, separat de son company per tota la amplada del antich camí, sens temples ni edificis á son entorn, es impossible que ningú pogués amagarse ó comunicar ab lo colós sens que la falsetat fós al instant descoberta.

La época necessitava miracles, y 'l paganisme que 's vaya seriaament amenassat per la propagació de las novas doctrinas del predicator de Nazareth, feu tot lo soroll possible devant un fet que tenia to-tas las aparençias de diví y miraculós. Aquest desitj de veure en la pedra una encarnació de un Deu y de volgver propiciarlo honrant més sa persona, acabá 'l miracle y extingui la fé. Vers l' any 200 de la era cristiana l' Emperador Septimus Sever ordená que 's procedis á la restauració del colós tornantli la part del cos y 'l cap que en época anterior havian sigut trencats, y al efecte se posaren sobre la estàtua cinc ratllas de enormes pedras en las quals se imitaren las faccions y contorns generals del colós vehí.

Aquell dia morí Memnon. Baixava 'l Deu al panteó de las vellas doctrinas hont jeya casi enterrat tot lo mite osiriá, y quedavan sols en la terra los dos inmensos monolits de pedra, alts cada hú d' ells de divuit ó vint metres, pera despertar en edats futures la admiració del passatger que s' aventura en las calentes terras de la Tebaida. Massas de roca ennegridas per lo sol d' Africa, muts centinellás del desert qual frontera guardan gelosos, allá quedan erts y frets, parescuts á las momias que las covas de la serra vehina guarda encara en sas entrañas. Los visita 'l viatger, los estudia l' arqueolech, los analisa 'l filolech buscant las inscripcions que 'ls cubreixen, y més d' un cop lo bárbaro martell de algun colecccionista deforma las ratllas de escultura puríssima pera tirarne una pedreta que vage á confondres en miserable armari.

Pero lo Deu desparegué, la estàtua no parlá més, los fidels abandonaren las verdas planas de Diòspolis y sols la tradició dels temps y los grafitti de la base del colós transmeteren á la posteritat lo darrer esfors del paganisme pera baixar á la terra la intel·ligència de la divinitat. Aneu avuy á la comarca tebana. Una hora de calma y de solitud á travers losverts camps de blat de Medinet Abú vos portará al peu de aquells enormes enigmas del temps passat, y la colla de arabs bruts, plens de pols, negres de calor y porqueria que ha de accompanyarvos pel camí demanant l' inevitable *bakshis* ó caritat, vos

contará que en aquella pedra del colós de la dreta hi baixá Deu un matí pera parlár als homes. Dels fills de la terra tot ha canbiat, se-nyors, amos y Deus, encara que en los recorts que 'ls hi transmet la mare al allestarlos beuhen la sava de las vellas tradicions debilitadas y perdudas en la nit de sos moderns desastres.

EDUART TODA.

Ermonthis, Alt Egipte, Febrer 18 de 1886.

